

cea), 1 Kleine Strandloper (*Calidris minuta*) en een tweetal Strandpluvieren (*Charadrius alexandrinus*). De beide Strandpluvieren waren kennelijk naar het geluid te oordelen juveniele exemplaren. Mogelijk zijn zij op deze terreinen uitgebroed.

Ten slotte ben ik dank verschuldigd aan Mr. J. KIST, die mij een afschrift van het manuscript van zijn publicatie elders in deze aflevering toezond.

Summary: *Tryngites subruficollis* near Amsterdam.

November 12th, 1955, a Buff-breasted Sandpiper (*Tryngites subruficollis*) was seen on a sandy-mud area near Amsterdam. The bird was mostly observed in the neighbourhood of 3 Ringed Plovers (*Charadrius hiaticula*), but neither associated with them, nor with the other birds feeding at a rainpool.

The first impression was of a Reeve-like bird, but size and colour of the underparts were different. Some resemblance was noticed with the Bartram's Sandpiper (*Bartramia longicauda*), a bird seen by the writer on August 23th, 1953, on Vlieland.

Several field-characters were noted. The bird was very probably an adult one. During flight a whitish patch on the midst of the upperwing was seen.

Approaching the bird, it ran away with neck "craned", then standing immobile behind some weeds. The bird was sitting on the tarsus twice.

De ondersoort van de Zwarte Zeekoet, *Cephus grylle* (L.), in Nederland

door

K. H. VOOUS

(Zoölogisch Museum, Amsterdam)

(With summary: The subspecific identity of *Cephus grylle* collected
in the Netherlands)

De Zwarte Zeekoet broedt niet in Nederland. Zijn dichtstbijzijnde broedplaatsen liggen in Schotland, Zuidwest-Zweden en Noorwegen. De soort heeft een hoog-Noordelijke verspreiding en broedt langs vrijwel alle kusten van de Noordelijke IJszee, van de Atlantische tot de Pacifische Oceaan. In dit gebied wordt een groot aantal ondersoorten onderscheiden, gebaseerd op geografische variatie van lichaamsgrootte, uitbreiding van de grote witte vleugelspiegel, uitbreiding van het wit op de onderzijde van de vleugel en op de vorm en de lengte van de snavel.

Zwarte Zeekoeten zijn vrijwel overal standvogels. Dat neemt niet weg, dat vooral tijdens koude winters op kleine schaal verplaatsingen in zuidelijke richting zijn vastgesteld. Door HOLGERSEN (1952) worden bovendien verplaatsingen van geringde Noorse broedvogels vermeld, die weliswaar onregelmatig zijn wat betreft de richting (ZW., ZZW., O.t.N.), maar die op betrekkelijk grote afstanden (280—1500 km) betrekking hebben. Hoewel de Zwarte Zeekoet in verband met het sedentaire karakter van de Noordelijke broedpopulaties slechts als een zeldzame verschijning in Nederland

kan worden beschouwd, loont het de moeite na te gaan tot welke ondersoorten de hier vastgestelde exemplaren behoren.

De soort wordt in „De Nederlandsche Vogels” (EYKMAN c.s., deel III, p. 981), evenals in alle voorgaande faunistische werken, *Uria grylle grylle* (LINNAEUS) genoemd, maar in de „Addenda et Corrigenda” (p. 1109) wordt de mogelijkheid van het voorkomen van de ondersoort *atlantis* onder de ogen gezien.

SALOMONSEN (1944) en na hem STORER (1952) hebben aangetoond, dat de broedvogels uit de brakke en zoete wateren van de Oostzee, de Botnische Golf, de Finse Golf en het Ladoga Meer groter zijn dan de broedvogels van de Zuidwestkust van Zweden, Noorwegen, Schotland en Ierland. De Oostzee-vogels dragen de naam *grylle* (LINNAEUS 1758- Gotland), terwijl de Oost-Atlantische vogels als *atlantis* SALOMONSEN (1944 - Göteborg, ZW. Zweden) zijn onderscheiden. De maten van vleugels en snavels van volwassen exemplaren volgen hieronder in mm (♂ en ♀ zijn practisch even groot):

	Vleugel		
Britse Eilanden ¹⁾	158—172,	gemiddeld	(56 ♂ ♀) 164.6
Noorwegen, W. Zweden ¹⁾	157—170	„	(16 ♂ ♀) 164.3
Noorwegen, W. Zweden ²⁾	155—173	„	(53 ♂ ♀) 162.6
Oostzee ²⁾	167—182	„	(24 ♂ ♀) 174.0

	Snavel (culmen)		
Britse Eilanden ¹⁾	29.5—37.5,	gemiddeld	(62 ♂ ♀) 33.3
Noorwegen, W. Zweden ¹⁾	29.5—36.5	„	(18 ♂ ♀) 32.9
Noorwegen, W. Zweden ²⁾	29.0—35.0	„	(56 ♂ ♀) 31.4
Oostzee ²⁾	31.0—35.0	„	(24 ♂ ♀) 33.0

Eerste-jaars vogels zijn kleiner dan volwassen vogels, zoals uit de volgende opgaven van SALOMONSEN (1944, p. 82) met betrekking tot ZW. Zweedse en Noorse vogels blijkt:

vleugel	151—160,	gemiddeld	(10 ♂ ♀) 156.0
snavel	29—32.5	„	(10 ♂ ♀) 31.0

In Nederland zijn slechts 5 exemplaren van de Zwarte Zeekoet verzameld. Zij worden hieronder vermeld:

Den Helder, 12.XII.1904 ³⁾	— 1e jaar —	vleugel	160,	snavel	29.5
Marsdiep bij Texel, 27.XII.1909 ⁴⁾	♂ 1e j.	„	159	„	31
idem	, 1.I.1910 ⁴⁾	♂ ad.	„	167	„ 32.5
idem	, 16.I.1911 ⁴⁾	♀ 1e j.	„	155	„ 32
idem	, 14.I.1913 ⁴⁾	♀ 1e j.	„	157	„ 30

Zij vallen zonder uitzondering binnen de variatie-grenzen van de kleinere vorm (*atlantis*). Bij de eerste-jaars vogels vertoont de grote witte vleugelspiegel een aantal donkere banden, gevormd door

1) STORER 1952.

2) SALOMONSEN 1944.

3) Zoölogisch Museum, Amsterdam.

4) Rijksmuseum Natuurlijke Historie, Leiden.

de donkere toppen van een paar rijen vleugeldekveren. Bij volwassen vogels is dit vleugelschild geheel wit. De volwassen vogel van 1 januari 1910 is in een in zoverre merkwaardig kleed, dat een klein aantal middelste vleugeldekveren donkerbruine zomen bezitten, terwijl overigens de veel lichtere tint van het gehele verenkleed en de slijtage toestand van de slagpennen en staartveren, alsmede de afmetingen duidelijk op een volwassen kleed (tenminste ouder dan één jaar) wijzen.

Niet alleen op grond van de maten, ook op grond van de verspreiding is het te verwachten, dat aan de Nederlandse kust aangetroffen Zwarte Zeekoeten tot de ondersoort *atlantis* zullen behoren. Terwijl de Oostzee-vogels vrijwel niet de Oostzee verlaten, vermeldt HOLGERSEN (1952) terugmeldingen van een Noorse broedvogel (Oslo) uit Noord-Frankrijk (Côtes-du-Nord); deze vogel moet op zijn zuidwestwaarts gerichte reis de Nederlandse kust gepasseerd hebben. De meeste Noorse terugmeldingen zijn echter van dicht bij de ring- en broedplaatsen; ook de enkele terugmeldingen van geringde Britse broedvogels (LANDSBOROUGH THOMSON 1953) bevestigen de sedentaire levenswijze van de Zwarte Zeekoet. De oudste waarneming van een Zwarte Zeekoet in Nederland dateert van de stormwinter 1760, toen een leucistisch exemplaar werd aangetroffen tussen Katwijk en Scheveningen („in occidentali Belgii littore, inter Katwijk et Scheveningen”). Dit exemplaar werd door Petrus S. PALLAS beschreven als *Cepphus lacteolus* (Spic. Zool. I, fasc. 5, 1795, p. 33). Doordat van deze vogel geen maten worden vermeld, is de naam *lacteolus* voor subspecifieke aanduiding onbruikbaar.

Terloops zij nog opgemerkt, dat de Zwarte Zeekoet in verband met de uitgebreide neusgatbevedering, het ontbreken van een veergroeve achter het oog, het doormaken van een dubbele jaarlijkse totale rui en het bezitten van afwijkende broedgewoonten (w.o. legsel van 2 eieren!) tot een ander geslacht (*Cepphus*) gerekend moet worden dan de Zeekoet en de Kortsnavelzeekoet (*Uria*). De in Nederland vastgestelde Zwarte Zeekoeten behoren dus te worden aangeduid als *Cepphus grylle atlantis* SALOMONSEN, Medd. Göteborgs Mus. Zool. Avd. 108, 1944, p. 77 — Göteborgs Skär-gard, Bohuslan, Zweden.

Summary: The subspecific identity of *Cepphus grylle* collected in the Netherlands.

The Black Guillemot (*Cepphus grylle*) is a rare winter visitor to the Dutch coast. Only 5 specimens have been collected, 4 of which being in a first-year plumage. The collecting dates are as follows: 12.XII.1904 (1st year), 27.XII.1909 (♂ 1st year), 1.I.1910 (♂ ad.), 16.I.1911 (♀ 1st year), 14.I.1913 (♀ 1st year).

The subspecific status of these specimens had up to now never been examined. On account of the relatively small size of the specimens, as well as on account

of post-breeding dispersal movements of Norwegian breeding birds (HOLGERSEN 1952), it is suggested that all of the Netherlands specimens belong to the East-Atlantic race *atlantis* SALOMONSEN 1944 and not to the sedentary Baltic race *grylle*. The measurements of the Dutch specimens are as follows: wing ad. 167, 1st year specimens 155, 157, 159, 160; bill (exposed culmen) ad. 32.5, 1st year specimens 29.5, 30, 31, 32 mm.

Literatuur

- HOLGERSEN, H., 1952, Hvor kommer Alkene fra? Stavanger Mus. Årb. 1951, p. 1—12.
 SALOMONSEN, F., 1944, The Atlantic *Alcidae*. Medd. Göteborgs Mus. Zool. Avd. 108, p. 59—109.
 STORER, R., 1952, A comparison of variation, behavior and evolution in the sea bird genera *Uria* and *Cephus*. Publ. Zool. Univ. Cal. 52, p. 121—222.
 THOMSON, A. LANDSBOROUGH, 1953, The migrations of British Auks (*Alcidae*) as shown by the results of marking. Brit. Birds 46, p. 3—16.

Frederik II van Hohenstaufen als ornitholoog (1194-1250)

door

W. K. KRAAK

(met 4 tekstfiguren)

Inleiding.

Ter oriëntering kan men raadplegen:

CH. H. HASKINS, *Studies in the history of mediaeval science* (1924). Hiervan hoofdstuk 12: Science at the court of the emperor FREDERICK II; en hoofdstuk 14: The *De arte venandi cum avibus* of FREDERICK II.

E. KANTOROWICZ, *Kaiser FRIEDRICH der Zweite* (1928²), vooral pp. 332—336.

E. STRESEMANN, *Die Entwicklung der Ornithologie* (1951).

FREDERIK II VAN HOHENSTAUFEN moet een hartstochtelijk jager en een begaafd vogelwaarnemer geweest zijn. Het door hem in het Latijn geschreven of gedicteerde boek (*De arte venandi cum avibus*) over de valkerij is zijn geestelijk eigendom. Zijn belangstelling voor vogelkunde is groter en vooral wetenschappelijker gericht dan die van zijn valkeniers. We lezen in zijn boek, hoe mensen hem een vogelnest met een koekoeksjong erin brachten ter bestudering, hoe hij het onderzoek organiseerde om de voortplanting van de Brandgans tot klaarheid te brengen.

De opzet, de indeling en uitwerking van het boek verraden de wetenschappelijke aanleg van de keizer en zijn zin voor logisch doordacht en systematisch werk. Scherp heeft hij stelling genomen tegen fouten in de ornithologische kennis van tijdgenoten en voorgangers. Herhaaldelijk valt hij zelfs ARISTOTELES, de beroemde oudgriekse filosoof en bioloog, aan. Nu gelden die aanvallen meer de vorm waarin men in de dertiende eeuw ARISTOTELES meende te kennen, nl. in een onzuivere latijnse vertaling van een arabische